

Vodikova veza

« Fizika čvrstog stanja »

Ivo Batistić

Fizički odsjek, PMF
Sveučilište u Zagrebu

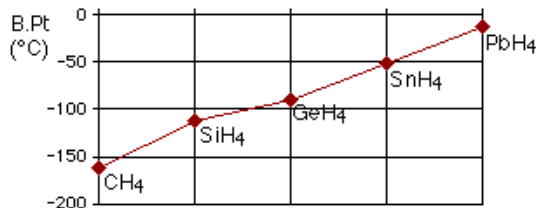
predavanja 2014/2015 (zadnja inačica 5. siječnja 2015.)

Vodikova veza

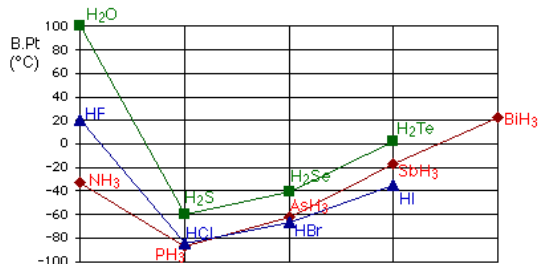
Vodikova veza

- ▶ Vodikova veza se pojavljuje kao **dodatna vrsta veze** u tvarima građenim od vodika i elektronegativnih elemenata (F,Cl,N,O...).
- ▶ Vodikova veza je jača od VdW veze, energija vezanja je reda veličine 0.1-0.5 eV (desetina jačine kovalentne veze).
- ▶ Vodikova veza ima osobinu usmjerenosti ($\sim$ kovalentna veza).
- ▶ Vodik može stvoriti samo jednu kovalentnu vezu. Druga veza koju vodik stvara s drugim atomom jest **vodikova veza**.
- ▶ Jedna od posebnosti vodika je da je u ioniziranom stanju (proton) dimenzije 10^{-5} puta manji od drugih atoma.
⇒ može prići blizu drugim negativno nabijenim ionima.

Vodikova veza

Temperatura vrenja za 4. grupu elemenata s vodikom (XH₄)

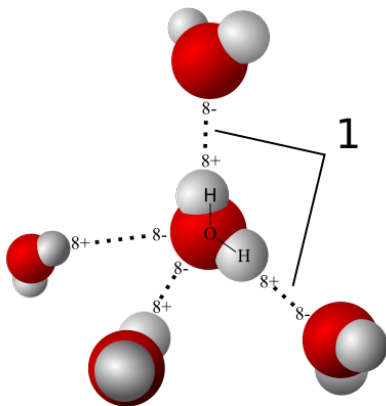
Temperatura vrenja za 5., 6. i 7. grupu elemenata s vodikom (XH₃, H₂X, HX)

Vodikova veza

- ▶ Uočava se da je temperatura vrenja za spojeve NH_3 , H_2O , HF povećana što je indikacija jače veze među molekulama.
- ▶ U tim je spojevima vodik je kovalentno vezan drugim elektronegativnim ionom. Ipak elektroni u vezi pretežno se nalaze na elektronegativnim ionima, a vodik djeluje kao točkasti pozitivni naboj.
- ▶ Elementi N, O i F imaju dodatne elektronske parove koji **ne sudjeluju u kovalentnim vezama** a usmjereni su približno u vrhove tetraedra.
- ▶ Točkasti vodikov atom može se kulonski vezati s **neiskorištenim** elektronskim oblacima (parovima) okolnih molekula.
- ▶ Vezanje može biti jako jer proton može prići blizu drugoj molekuli.

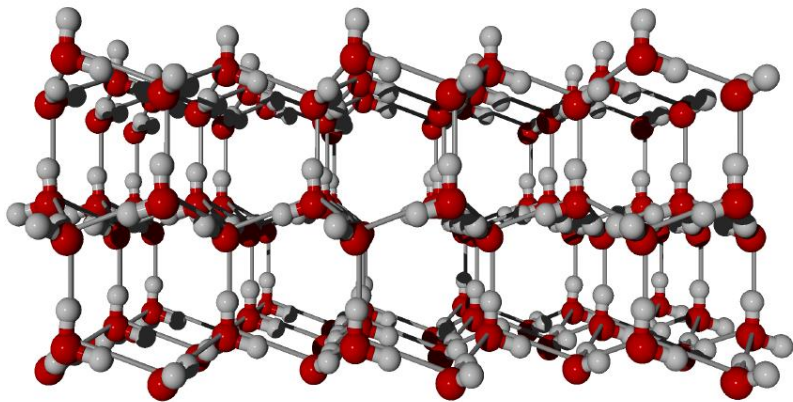
Vodikova veza

Voda je idealni spoj za stvaranje vodikove veze: dva vodika na dva elektronska oblaka na kisicima.

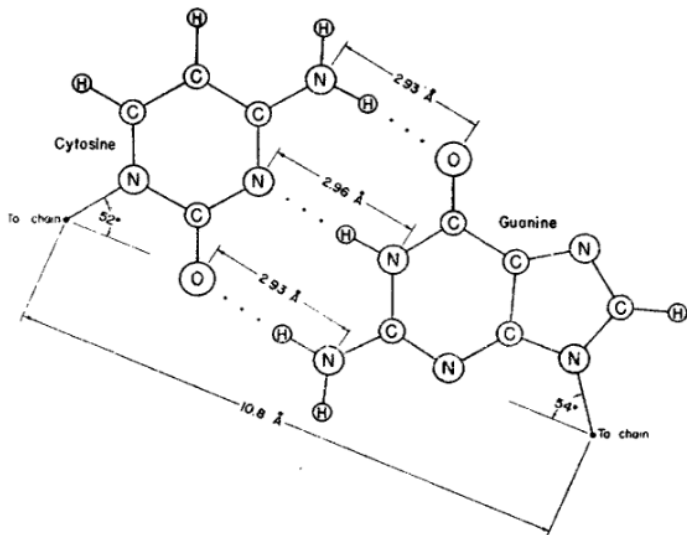
Vodikova veza u kristalu leda

Na slici je jedna od mnogobrojnih kristalnih struktura leda u čijem formiranju sudjeluje vodikova veza.

Vodikova veza se pojavljuje u velikom broju organskih spojeva, uključujući i DNA.

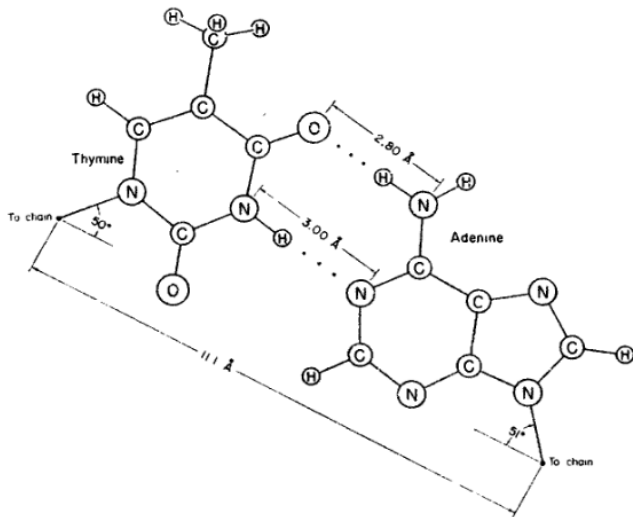
Vodikova veza u DNA

Vežanje molekule citozina i gvanina preko triju vodikovih veza u DNA.

Vodikova veza u DNA

Vežanje molekule adenina i timina preko dvije vodikove veze u DNA.

Vodikova veza

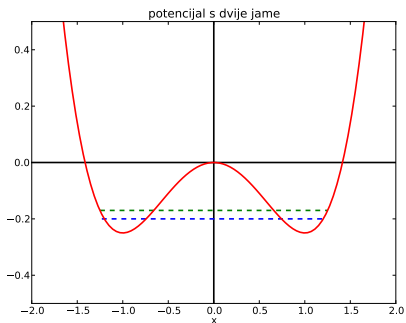
- ▶ Ne postoje čiste kovalentne ili ionske veze
- ▶ Valna funkcija sadrži kao linearnu kombinaciju i kovalentnu i ionsku konfiguraciju. (Primjer H_2).
- ▶ Ionski karakter H-O veze u vodi je oko 39%.
- ▶ Prilikom stvaranja vodikove veze s drugom molekulom (s elektronskim oblakom na kisiku) vodik se može dijelom i kovalentno vezati razmjenjujući elektrone.

Moguća su ova kvantna stanja:

1. $O - H \quad :O$ kovalentna - ionska
2. $O: H^+ \quad :O$ ionska - ionska
3. $O: H - O$ ionska - kovalentna

Vodikova veza je linearna kombinacija svih tih mogućih stanja. Težinski udio pojedinih stanja u valnoj funkciji ovisi o sustavu.

Vodikova veza

U vodikovoj vezi sam vodik ne mora biti statičan, nego se može gibati između dvaju ekvivalentnih pozicija (H_2O). Potencijalna energija ima dvije jame. Tunneliranje dovodi do cijepanja degeneriranih stanja što doprinosi energiji kohezije.

- ▶ Potencijal u kojem se giba proton može biti simetrična dvostruka jama (H_2O).
- ▶ $\text{H}-\text{C}\equiv\text{N} - \text{H}-\text{C}\equiv\text{N} \rightarrow$ vodikov potencijal je asimetričan.
- ▶ $(\text{HF}_2)^-$ vodik je u sredini $\rightarrow$ simetrični potencijal s jednom jamom